



**Vlaanderen**  
is omgeving



# Huisdierwijzer kwartels

▲ Coturnix spp.

DEPARTEMENT  
OMGEVING

[www.huisdierinfo.be](http://www.huisdierinfo.be)

////////////////////////////////////

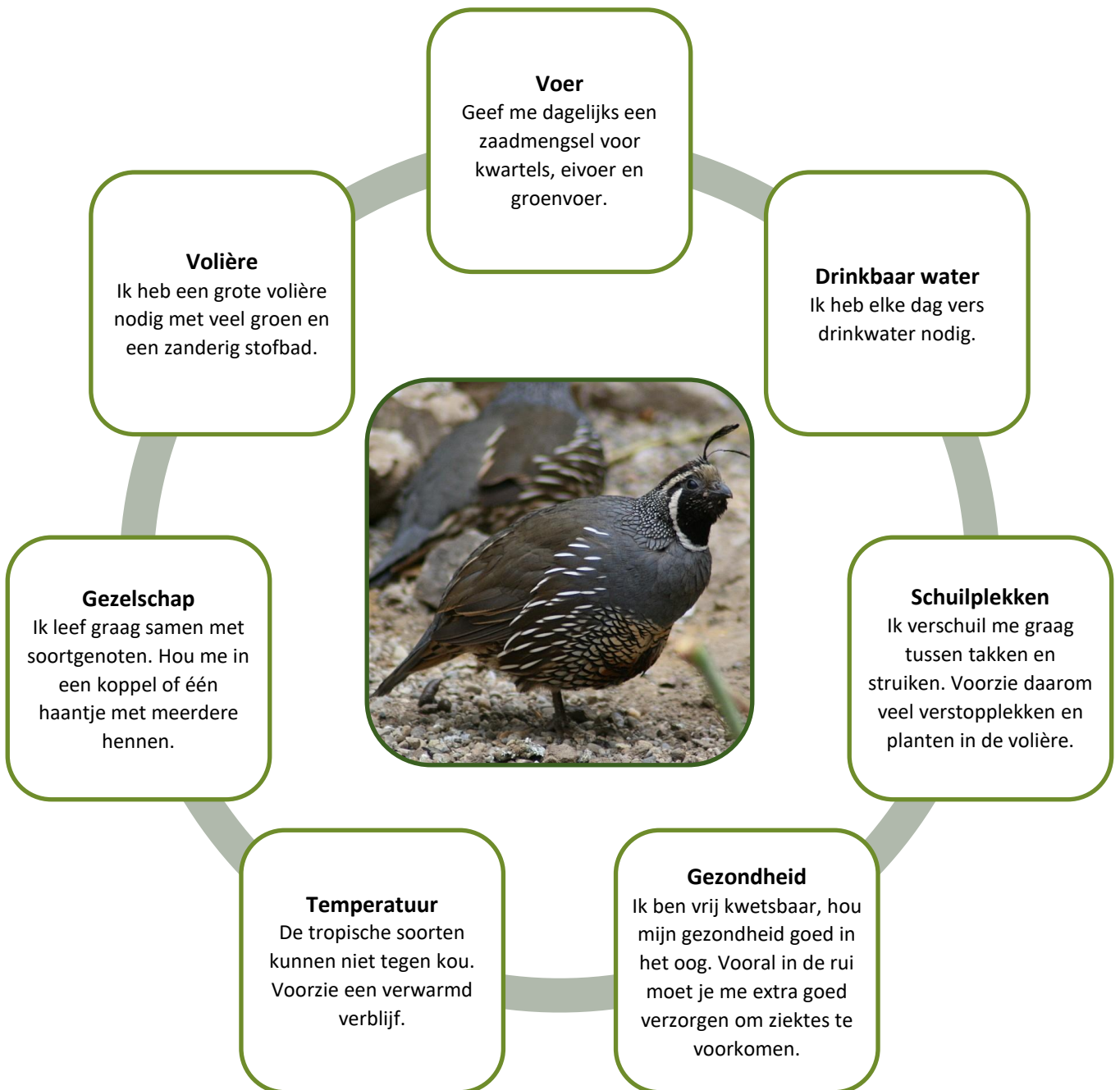
# HUISDIERWIJZER: KWARTELS

////////////////////////////////////

## INHOUD

<b>1</b>	<b>Overzicht .....</b>	<b>3</b>
<b>2</b>	<b>Natuurlijk gedrag en behoeften.....</b>	<b>4</b>
<b>3</b>	<b>Huisvesting en verzorging .....</b>	<b>5</b>
3.1	Huisvesting	5
3.1.1	Gezelschap	5
3.1.2	Verblijf	5
3.1.3	Bodembedekking	6
3.1.4	Inrichting en verrijking	6
3.2	Voeding	6
3.3	verzorging	7
<b>4</b>	<b>Gedrag en omgang met het dier .....</b>	<b>7</b>
<b>5</b>	<b>Gezondheid .....</b>	<b>8</b>
5.1	Voortplanting en bijhorend gedrag	8
5.2	Meest voorkomende gezondheidsproblemen	8
<b>6</b>	<b>Aankoop of adoptie.....</b>	<b>10</b>
<b>7</b>	<b>Kosten .....</b>	<b>10</b>

# 1 OVERZICHT



## 2 NATUURLIJK GEDRAG EN BEHOEFTE

Kwartels (*Coturnix spp.*) behoren net als kippen tot de familie van fazantachtigen (*Phasianidae*). De vogels komen in het wild ook in België voor, maar de meeste soorten die als liefhebberij worden gehouden komen oorspronkelijk uit Azië. Er zijn veel soorten kwartels, die naar gelang hun natuurlijk gedrag en/of uiterlijk in te delen zijn in grond-, boom- of kuifkwartels.



Boven: Chinese dwergkwartel  
Onder: Californische kuifkwartel

Dwergsoorten, zoals de Chinese dwergkwartel, de Japanse dwergkwartel en de harlekijnkwartel worden 11 tot 15 cm groot. De Virginische boomkwartel en de Californische kuifkwartel worden 22 tot 25 cm groot. Sommige soorten worden ook op kleur gekweekt en komen in verschillende variëteiten voor.

Mannelijke kwartels worden hanen genoemd en staan erom bekend dat ze zeer opdringerig zijn en tot vervelens toe achter de vrouwelijke dieren aanlopen. Kwartels zijn overdag actief en slapen 's nachts in nesten of holle kuilen op de grond, met uitzondering van de boom- en kuifkwartels, die liever in een boom of struik slapen. Overdag houden kwartels zich zeer beschermt op en verblijven ze het liefst in hoog gras en struikgewas. Vliegen doen ze niet veel, maar ze kunnen het wel. In de natuur vliegen ze enkel op als er gevaar dreigt. Bij gevaar blijven kwartels zo lang mogelijk roerloos zitten, en vliegen ze pas op het laatste moment op. De vogels voeden zich hoofdzakelijk met zaad en insecten zoals spinnen, kevers, insecten en larven.

Het zijn sociale dieren die zich bijna het hele jaar in groepen ophouden. In de lente tijdens de paartijd vormen ze koppels en kan je ook afzonderlijke mannelijke dieren tegenkomen. De vrouwelijke dieren zorgen voor de nakomelingen. Ondanks dat de kuikens snel zelfstandig zijn, blijven de jongen vaak lang in de familiegroep.

Kwartels in de natuur trekken soms zuidelijker op zoek naar voedsel. In de herfst en winter tref je kwartels vaak aan in stoppelvelden. Ze kunnen tot 10 jaar oud worden.

### Indeling in het dierenrijk

<b>Rijk</b>	<i>Animalia</i> (Dieren)
<b>Stam</b>	<i>Chordata</i> (Chordadieren)
<b>Klasse</b>	<i>Aves</i> (Vogels)
<b>Orde</b>	<i>Galliformes</i> (Hoendervogels)
<b>Familie</b>	<i>Phasianidae</i> (Fazantachtigen)
<b>Geslacht</b>	<i>Coturnix</i> (Kwartels)



## 3 HUISVESTING EN VERZORGING

### 3.1 HUISVESTING

#### 3.1.1 Gezelschap

Kwartels zijn sociaal en hou je dus minstens met twee en bij voorkeur in groep in een volière. Plaats bij voorkeur een haan bij meerdere hennen. Een haan kan tot vervelens toe achter de hennen aan gaan, dus voorzie voldoende schuilplekken voor de hennen, zodat ze zich kunnen terugtrekken. Kwartels kan je met andere rustige vogelsoorten samenhouden, maar let er wel op dat ze voldoende vrije loopruimte hebben en dat de vogels en nestplaatsen niet onder de mest van andere vogels komen te zitten.

#### 3.1.2 Verblijf

De meeste soorten kwartels kunnen buiten worden gehuisvest in een ruime volière met een goed beschermt nachthok. Kwartels vliegen soms op wanneer ze schrikken en in tegenstelling tot kippen komen kwartels niet zelf terug naar het hok als je ze los laat lopen. Overspan daarom het hok met gaas als je de dieren niet in een volière houdt. Hou honden en katten weg van het verblijf om stress te voorkomen.

Voor een haan met drie hennen heb je een volière nodig met een grootte van minstens 150 x 50 x 50 cm (lengte x breedte x hoogte). Kuif en boomkwartels, zoals de Virginische boomkwartel, de blauwschubbenkwartel en de Californische kuifkwartel, zijn grotere soorten en bewegen ook de hoogte in. Voorzie voor deze dieren een volière met een grootte van van 200 x 50 x 175 cm (lengte x breedte x hoogte). Hang hier ook hoog een aantal takken in, waarop ze 's nachts kunnen gaan zitten. Voor grondkwartels is het grondoppervlak belangrijker dan de hoogte. Drie kleine grondkwartels, zoals bv. de Chinese dwergkwartel en de Japanse kwartel, hebben minimaal 2 m<sup>2</sup> grondoppervlak nodig en veel schuilplekken. Uiteraard is een groter verblijf altijd beter, omdat ze zo voortdurend kunnen rondlopen.

Tropische soorten, zoals harlekijnkwartels, hebben behoefte aan warmte en kunnen niet tegen temperaturen lager dan 7 °C. Zoek per soort op welke temperatuur ze nodig hebben en vraag dit ook na bij de kweker. Als de vogels het hele jaar buiten zitten bij de kweker, dan kunnen ze daar waarschijnlijk goed tegen. Als je in de winter vogels koopt die gewend zijn om binnen te zitten, dan kan je die pas buiten zetten in mei, wanneer de temperatuur buiten rond 10 °C of hoger is. Voorzie voor de dieren altijd een tochtvrije slaapplek. Een buitenvolière voor tropische soorten moet overdekt en afgeschermd zijn tegen weersinvloeden zoals felle zon, wind en regen. Voorzie beschutte zitplaatsen op hout en tussen de takken. Zet de nestplaatsen op meerdere beschutte plaatsen neer.

In de volière moeten de volgende zaken aanwezig zijn:

- meerdere beschutte verstopplekken, zoals door planten, nestplaatsen, tussenschotten
- voldoende loopruimte
- enkele hoge takken voor sommige soorten
- een voederbak
- een drinkbak
- een bak met fijn zand voor een stofbad. Zet de schaal zo neer dat er geen mest in kan vallen
- een bak grit, sepia en maagkiesel voor een goede vertering en calciumopname
- een stofvrije bodembedekking zoals maïsgranulaat, beukensnippers of (schelpen)zand
- verrijking met twijgen van wilgen- of fruitbomen; lange grassoorten worden op prijs gesteld als nest- en verrijkingsmateriaal

### 3.1.3 Bodembedekking

Als bodembedekking zijn maïsgranulaat, beukensnippers en (schelpen)zand geschikte materialen. Stofrijke bodembedekking of nestmateriaal, zoals zaagsel of stoffig stro of hooi, is niet geschikt. Houtkrullen van ceder verspreiden giftige dampen die schadelijk kunnen zijn, dus gebruik deze houtsoort niet. Voorzie een bak met fijn zand zodat de vogels kunnen stofbaden.



### 3.1.4 Inrichting en verrijking

Kwartels zijn zeer stressgevoelig en vertonen snel afwijkend (stereotiep) gedrag. Plaats de volière op een rustige plaats en voorzie altijd meer verstopplaatsen dan het aantal vogels in het verblijf om afwijkend gedrag te voorkomen. In een natuurlijke omgeving kunnen ze zich beter ontspannen. Scherm het verblijf af voor roofdieren zoals katten en honden.

Verrijking helpt ook tegen afwijkend gedrag. Kwartels voelen zich prettig met takken en groen in de volière. Je kan ook af en toe grashalmen en nieuwe takken van wilgen-, vlierbessen- of fruitbomen geven.

Het is een goed teken als de kwartels levendig en alert zijn. Kijk dagelijks naar de dieren om hun gedrag en behoeftes beter te leren kennen. Een passief of onrustig dier dat weinig gebruik maakt van de ruimte, is mogelijk ziek of geeft aan dat de omgeving niet goed voldoet. Naar manieren zoeken om je dieren te verrijken is leuk, zowel voor mens als dier!

## 3.2 VOEDING

Geef elke dag per kwartel een afgestreken eetlepel eivoer, twee eetlepels zadenmengeling en onbeperkt groenvoer.

In de dierenwinkel kan je voeders speciaal voor kwartels kopen, maar een zaadmengsel voor kanaries aangevuld met eivoer is ook geschikt. Eivoer ofwel kweekvoer bevat de nodige vitaminen en mineralen en moet je dagelijks geven, ook buiten het broedseizoen. De kwartels moeten naast het eivoer en de zadenmengeling ook nog elke dag groenvoer eten. Groenten moet je eerst wassen en in kleine stukken snijden. Geschikte rauwe groenten en kruiden zijn bijvoorbeeld diverse grassoorten, rozebottel, verse graszaden, paardenbloemen, vogelmuur en tuinkers. Laat de vogels geleidelijk wennen aan vers voer om diarree te voorkomen. Geef ze kleine stukken en controleer de mest. Als de mest goed blijft, dan kan je geleidelijk aan meer geven. Geef nooit avocado, koolsoorten, aardappels, rabarber of groene bonen.

Trosgierst is een gezonde extra die je regelmatig mag geven. Insecten zoals regenwormen, meelwormen of buffalowormen, mogen ook regelmatig gegeven worden, maar dit is nogal vet voedsel. Deze rijke voeding kunnen ze vooral goed gebruiken tijdens de broed- en ruiperiode.

Om de zaden goed te verteren en genoeg calcium binnen te krijgen, hebben kwartels ook grit, sepia en maagkiezel nodig.

Kwartels moeten altijd eten ter beschikking hebben. Ook al lijken de voederbakken vol, controleer altijd of er niet alleen lege zaadhulzen in liggen. Verwijder deze en maak de voederbak proper voordat je nieuw voer geeft. Vers drinkwater moet altijd ter beschikking staan in een ondiepe schaal.

## Wat voer je kwartels?

Dagelijks/regelmatig	Met mate voeren	Niet voeren
Zaadmengsel voor kwartels of tropische zangvogels	Vette zaden zoals zonnebloempitten	Pinda's, koekjes, chocolade, chips
Bladgroenten, (on)kruiden	Kant- en klare snoepstokken	Avocado, rabarber, aardappels, groene bonen
Eivoer en insecten	Slasoorten	Koolsoorten

## 3.3 VERZORGING

### Dagelijks

- Kijk hoeveel er gegeten is en verwijder de voerresten. Kwartels scharrelen graag op de bodem op zoek naar voedsel, de bodem proper houden is dus erg belangrijk.
- Geef nieuw voer.
- Geef proper water in de drinkbak.
- Bekijk of de vogels in goede conditie zijn en zich normaal gedragen.

### Minstens één keer per week

- Gooi vuile bodembedekking weg en reinig de bodem van de volière grondig. Voorzie nieuw strooisel en voldoende droge bodembedekking.
- Reinig het stofbad en vul indien nodig aan met fijn zand.
- Controleer of er nog genoeg grit, sepia en maagkiezel is.
- Controleer de nagels, veren en de algemene gezondheid van de vogels.
- Geef nieuw verrijkmateriaal.

### Een aantal keer per jaar

- Behandel de volière een aantal keer per jaar tegen parasieten zoals mijten. Haal de hele volière leeg om alles goed proper te maken. Een goede hygiëne is nodig om longproblemen door stof te voorkomen, zowel bij mens als dier.

## 4 GEDRAG EN ONGANG MET HET DIER

Kwartels zijn van nature erg schuw, maar vogels die uitgebroed zijn in een broedmachine of vanaf een jonge leeftijd aan mensen gewend zijn, kunnen tammer zijn. Benader ze altijd rustig om te voorkomen dat ze opschrikken. Net als bij mensen hebben vogels verschillende karakters. Kijk daarom goed naar wat je vogel prettig vindt. Het geluid van de vogels zorgt voor weinig of geen overlast: af en toe roepen ze, maar dit is niet erg luid.

Gebruik een net of drijf ze rustig in een hoek om de vogels te vangen, maar ga er niet achteraan jagen, want ze hebben snel last van stress. Om een kwartel vast te houden sluit je jouw hand om de rug en vleugels, waarbij de poten en kop vrij blijven. Sluit je vingers niet te hard om de borst, want anders kan de kwartel stikken. Van stress of plotse, harde geluiden kan een kwartel doodgaan, dus hanteer ze rustig en niet vaker dan nodig.



## 5 GEZONDHEID

### 5.1 VOORTPLANTING EN BIJHOREND GEDRAG

Ga na of je voldoende en verantwoordelijke kopers hebt voor de jongen voor je begint te kweken, want een paartje kan 10 tot 25 kuikens per nest voortbrengen.

Bij de meeste soorten zie je tussen de geslachten duidelijke verschillen in de kleuren van het verenkleed. Mannelijke kwartels zijn mooi gekleurd en hebben een duidelijke tekening op de keel en kop. Net als bij kippen noem je vrouwelijke kwartels *hennen* en mannelijke kwartels *hanen*, en de jongen worden *kuikens* genoemd.



Hanen gedragen zich over het algemeen erg opdringerig naar de hennen. Hou daarom bij voorkeur een haan bij meerdere hennen. Hennen die in goede conditie verkeren, kunnen meerdere legfels van 10 tot 25 eieren per jaar hebben. Een vrouwelijke kwartel die haar eieren verwaarloost, heeft mogelijk last van stress. Doe aanpassingen in de volière om de omstandigheden te verbeteren en laat de verwaarloosde eieren in dat geval in een broedmachine uitkomen.

De tijd tot de eieren uitkomen, verschilt per ras. Voor de kleine rassen, zoals de Chinese dwergkwartel, de Japanse dwergkwartel en de harlekijnkwartel, komen de eieren gemiddeld na 16 à 18 dagen uit. Grote rassen, zoals de Virginische boomkwartel en de Californische kuifkwartel broeden iets langer, zo'n 23 dagen.

De jongen zijn nestvlinders en zijn dus snel nadat ze uit het ei komen zeer zelfstandig. In het wild beschermt het moederdier de kuikens en leert ze wat ze mogen eten. Voor de opfok in gevangenschap is het belangrijk om de jonge dieren warm te houden. Gebruik hiervoor eventueel een warmtelamp en geef ze de eerste weken overvloedig rijk voeder zoals kleine insecten en eivoer. Geef ze geleidelijk aan meer zaden en groenten. Vanaf 4 weken eten de kuikens mee met de ouders.

Let op, als je met je volwassen kwartels naar tentoonstellingen wilt gaan, moeten de kuikens op de leeftijd van 5 tot 8 dagen geringd worden. Daarnaast is de Europese kwartel een beschermde diersoort, en als je hiermee kweekt, dan ben je verplicht de jongen van ringen te voorzien.

### 5.2 MEEST VOORKOMENDE GEZONDHEIDSPROBLEMEN

Gezonde kwartels zijn alert, snel en levendig, hebben glanzende veren en schone poten, ogen en snavel. Het borstbeen mag niet uitsteken en niet puntig voelen, want dan is de vogel te mager. Een kwartel die ziek is, zal zich terugtrekken en de veren bol zetten. Vogels zijn prooidieren en daarom erg efficiënt in het verbergen van tekenen van ziekte. Contacteer daarom onmiddellijk een gespecialiseerde dierenarts als je symptomen opmerkt.

Kwartels ruien van augustus tot september. Gedurende die periode worden de oude veren vervangen door nieuwe. Voer ze met meer energierijk voedsel, zoals insecten en meer eivoer. Zorg zoals altijd voor een goede hygiëne, want tijdens de rui zijn de vogels extra vatbaar voor ziektes.

De meest voorkomende gezondheidsproblemen bij kwartels zijn:

- **Kalkpoten**

Symptomen: openstaande schubben op de poten, ruwe en verdikte poten, jeuk.

Kalkpootmijten zijn kleine mijten die zich ophouden onder de pootschubben. Smeer de poten enkele keren in met vaseline, zo verstikken de mijten. Je kan ook een product vragen om op de huid te doen aan je dierenarts, vergelijkbaar met spot-on pipetten voor honden en katten. Zo hoef je de vogels niet telkens te vangen om de poten te behandelen.

- **Rode vogelmijt**

Symptomen: bloedarmoede, algemene zwakte.

Rode vogelmijten zijn kleine ronde mijten die zich schuilhouden in spleten en kieren van het hok. 's Nachts komen ze tevoorschijn en zuigen ze bloed bij de kwartels. Controleer het hok geregeld en behandel het indien nodig met geschikte insecticiden. Preventief kan diatomeeënaarde in het hok helpen om uitbraken te voorkomen.

- **Vederluizen**

Symptomen: bij lichte besmettingen geen, in zware gevallen jeuk, kaalheid, slechte vederkwaliteit.

Vederluizen zijn bruine insecten van ongeveer 1 tot 3 mm groot die op de huid en veren rondkruipen. Ze verzamelen vooral rond de kop, onder de vleugels en rond de cloaca. Merk je vederluizen op, behandel ze dan met insecticide voor kwartels, bijvoorbeeld op basis van pyrethrum, te verkrijgen bij de dierenarts.

- **Inwendige parasieten** bv. wormen

Symptomen: vermagering, algemene slechte conditie, waterige of gele mest.

Preventief het hok goed proper houden. Bij symptomen kan de dierenarts ontwormingsmiddelen voor vogels voorschrijven.

- **Coccidiose**

Symptomen: slome indruk, bol zitten, vermageren, diarree, in een later stadium met bloed erbij.

Coccidiose komt redelijk veel voor. Vooral kuikens zijn er gevoelig aan, zeker als het warm en vochtig is. Coccidiose wordt veroorzaakt door eencellige parasieten die de darmwand beschadigen. Het is erg besmettelijk via de ontlasting. De dierenarts kan geschikte medicijnen voorschrijven.

- **Snot**

Symptomen: kuchen, snotteren, rochelen, waterige ogen, moeilijke ademhaling, vermagering, lage eiproductie.

Een bacterie in de luchtwegen zorgt voor ontstekingen. De bacterie kan via kippen of wilde vogels worden doorgegeven. De dierenarts kan geschikte medicijnen voorschrijven om de ziekte te genezen.

- **Pokken**

Symptomen: wratachtige zwellingen aan de kop en snavel of geel gekleurde aanslag in de keel.

De pokken worden veroorzaakt door een virus. Er kunnen zweren op de naakte huid van de kop ontstaan, maar ook een dikke gele aanslag in de luchtwegen en ogen, dit wordt dan difterie genoemd. De dierenarts kan een behandelingsplan opstellen. Ok inenten tegen het pokkenvirus is mogelijk.

- **Legnood**

Symptomen: de kwartel zit voortdurend op het nest te persen, loopt al waggelend, drinkt en eet nauwelijks en produceert zeer waterige of geen ontlasting.

Bij legnood is er een ei aanwezig, maar kan de kwartel dit niet leggen. Als deze situatie te lang duurt, kan de kwartel overlijden. Neem steeds contact op met een dierenarts. Een evenwichtige voeding en voldoende calcium zijn belangrijk om legnood te voorkomen.



## 6 AANKOOP OF ADOPTIE

Kwartels zijn gemakkelijk te houden dieren. Je moet ze wel dagelijks verzorgen en ze zijn erg stressgevoelig. Denk daarom goed na voor je kwartels gaat houden. De volgende vragen helpen je over de aankoop van kwartels na te denken:

- Kan je gedurende de komende 10 jaar voor de kwartels zorgen?
- Vind je het niet erg dat het erg schuwe dieren zijn?
- Kan je een verblijf voorzien dat beschermt tegen roofdieren, zoals katten, honden, ratten, egels, marters en vossen?
- Heb je voldoende ruimte om een groep kwartels te houden in een volière buiten en afhankelijk van de soort ook binnen?
- Heb je tijd om de kwartels dagelijks te voeden en het groenvoer voor te bereiden?
- Heb je tijd om wekelijks de volière schoon te maken?
- Is er iemand die de vogels kan verzorgen als je op vakantie gaat?
- Heb je ongeveer 8 euro per maand per kwartel over voor de voeding en verzorging?

Je kan diverse soorten kwartels kopen bij fokkers, dierenwinkels en gespecialiseerde vogelwinkels. Ook zitten er soms kwartels in een vogelopvangcentrum voor adoptie. Kies bij voorkeur niet voor een Europese kwartel, want daarvoor heb je een vergunning nodig en de dieren zijn bovendien nóg schuwer dan andere soorten kwartels. Bekijk op voorhand welke soort je mooi vindt en verdiep je in de benodigdheden en behoeftes van die soort.

Kies een gezonde groep kwartels, met een compleet en glad verenkleed. Verkiez een verkoper waar de dieren er gezond uitzien, de volière en het water proper zijn, de dieren veel schuilplekken hebben en er voldoende ruimte is in het verblijf. Wees kritisch en durf vragen te stellen. Als koper ben je verantwoordelijk voor een goede keuze. Koop geen zwakke of zieke dieren, want zo hou je foutieve handel in stand. Let goed op of de dieren geen verwondingen of vervormingen hebben. Als je verwaarloosde dieren opmerkt, dan kan je dit melden bij de Dienst Dierenwelzijn op het [Meldpunt verwaarloosde of mishandelde dieren](#).

Zorg ervoor dat het verblijf volledig in orde is voor je de kwartels gaat halen. Kwartels veilig transporteren doe je bij voorkeur in een goed afgesloten donkere kartonnen doos met enkele ventilatiegaten, zo blijven ze kalm tijdens het vervoer. Plaats de kwartels onmiddellijk in hun verblijf bij thuiskomst. Zorg voor een rustige omgeving en blijf enkele uren uit de buurt zodat ze rustig hun nieuwe omgeving kunnen verkennen. Geef in het begin hetzelfde voer als de vorige eigenaar en laat ze geleidelijk aan nieuw voer gewennen. Als je al vogels hebt, dan hou je de nieuwe vogel(s) best 3 weken apart om eventuele overdracht van ziektekiemen te vermijden. De eerste dagen moet je hen extra observeren om te controleren of alles in orde is en ze zich niet kunnen verwonden of ontsnappen. Na de aankoop moeten de dieren een tijdje wennen aan de nieuwe situatie. Geef ze die rust, want dit is een stresserende periode.

## 7 KOSTEN

De prijs van een kwartel hangt af van de variëteit en kleur. De prijzen variëren van 2 tot 75 euro.

Een volière met nestmateriaal, water-, voeder- en zandbak en materiaal en planten voor schuilplaatsen kost minstens 300 euro. Een mooie buitenvolière kost gauw 900 euro of meer. Het voeder, de bodembedekking en andere verzorging kost maandelijks ongeveer 8 euro per dier. Als de vogel ziek wordt, moet je een gespecialiseerde dierenarts raadplegen. De kosten kunnen dan oplopen.





Koning Albert II laan 20/8  
1000 Brussel  
[www.omgevingvlaanderen.be](http://www.omgevingvlaanderen.be)